

KORXONALARNING BOZOR FAOLIYATI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI

Musayeva Shoirazimovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Marketing kafedrası professori

Email: musaeva_shoira@mail.ru

Annotatsiya

Mazkur maqolada korxonalarga investitsiyalarni jalb qilish bilan bugungi kunda mamlakatimiz iqtisodiyoti uchun korxonalar import tovarlari o'rnini bosuvchi mahsulotlarni ishlab chiqaradigan korxonalarni qurish, aholi uchun yangi ish o'rinlarini ochish, korxonalar ishlab chiqarishini kengaytirish va strategik rivojlanishini ta'minlovchi omil, ishlab chiqarish jarayoniga yangilangan texnika va texnologiyalar joriy etish ko'rib chiqilgan.

Kalitli so'zlar: korxona, investitsiya, tovar, strategiya, jarayon, subyekt, infratuzilma.

Аннотация

В данной статье привлечение инвестиций на предприятия является фактором, обеспечивающим стратегическое развитие предприятий, строительство предприятий, выпускающих продукцию, замещающую импортные товары, создание новых рабочих мест для населения, расширение производства предприятий и Для стратегического развития предприятий экономики нашей страны сегодня были рассмотрены обновленные методы и технологии.

Ключевые слова: Предприятие, инвестиции, продукт, стратегия, процесс, предприятие, инфраструктура.

Abstract

In this article, attracting investments to enterprises is a factor that ensures the strategic development of enterprises, the construction of enterprises that produce products that replace imported goods, the creation of new jobs for the population, the expansion of enterprises' production and the strategic development of enterprises for the economy of our country today. updated techniques and technologies were considered for the process.

Key words: Enterprise, investment, product, strategy, process, entity, infrastructure.

KIRISH

Hozirgi kunda korxonalarning ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan taraqqiy etishi, har qanday faoliyat yuritayotgan xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy barqarorligi bevosita investitsiya jarayoniga bog'liqdir. Har bir ishlab chiqaruvchining rivojlanish strategiyasining asosiy yo'nalishi milliy iqtisodiyotga investitsiya mablag'larini jalb etishga qaratilishi zarurdir.

Korxonalarni iqtisodiy jihatdan rivojlanishi korxonalarning iqtisodiy jihatdan

yuqori rivojlanish darajasiga yetkazib olishni maqsad qilgan korxonalar uchun mamlakatning investitsion jozibadorligini tadqiq etish, investitsiya mablag'larini ichki kapital resurslar hamda xorijiy investitsiya va kreditlar asosida ko'payishiga erishish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Investitsiya resurslarini o'z vaqtida korxonalar iqtisodiyotiga jalb qilish imkoniyati bo'lmagan, pul mablag'lari tanqisligini mavjud bo'lgan korxonalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish bo'yicha korxonalar darajasidan ancha orqaga qolib ketishiga olib keladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy tajribalarga tayanib shuni ta'kidlash lozimki korxonaning bozordagi raqobatbardoshligi uning bozorga yo'naltirilgan siyosatining samaradorligi bilan belgilanadi. Korxonalar uchun mamlakatning investitsion jozibadorligini tadqiq etishni rivojlantirish va ularni amalda qo'llash bo'yicha ko'plab iqtisodchi olimlar shug'ullanib kelgan. Ular qatoriga L.P. Kurakov, M.V. Ignatev, A.V. Timiryasova, M. Berman, M. Golubkov, P. Samuelson, D. Marshall kabi taniqli olimlarni kiritishimiz mumkin.

Mamlakatimizda qator yillar davomida marketing sohasida olib borilgan izlanishlar milliy xususiyatlardan kelib chiqqan olda marketing nazariyasini rivojlantirishga katta hissa qo'shgan olimlarni ham e'tirof etish lozim. Bularga J. Zaynalov, YO. Abdullaev, A. Saliev, M. SHarifxo'jaev, D. Raximova, SH. Ergashxodjaeva, Sh. Musayeva va boshqalarni kiritish mumkin.

O'zbekistonda 2017-2021- yillarda O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha "Harakatlar strategiyasi" doirasida iqtisodiyotni liberallashtirish va boshqaruvda davlat aralashuvini kamaytirishga, ishlab chiqarishni modernizatsiya, diversifikatsiya qilishga, investitsiyalarni jalb qilish va investitsion muhitini yaxshilashga, bo'sh ish o'rinlarini yaratish hamda fuqarolarning moddiy farovonligining o'sishiga yo'naltirilgan chuqur iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar amalga oshirilmoqda.

Korxonalarga investitsiyalarni jalb etish vositalaridan biri hisoblangan erkin iqtisodiy zonalar, texnoparklar va kichik sanoat zonalarini tashkil etish, ularning faoliyat samaradorligini oshirish borasida olib borilayotgan ishlar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Korxonalar investitsion faoliyati tahlili uzoq iqtisodiy tarixiy o'tmishga ega, ya'ni iqtisodiy fanlar tarixida ko'plab iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq qilingan va o'rganilgan. Iqtisodiyot fani tarixidagi investitsiyalar va kapital qurilmalar nazariyasining ilmiy tarzda talqin etilishida siyosiy iqtisod vakillari bo'lmish A.Smit va D. Rikardo, J. Mill va "Marjinal inqilob" namoyondalaridan O.Bem-Baverk kapitalning xususiy konsepsiyasi yaratuvchilaridan hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, mavhum-mantiqiy fikrlash, guruhlash, taqqoslash, omilli tahlil, tanlab kuzatish usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Korxonalarga investitsiyalarni jalb qilish bilan bugungi kunda mamlakatimiz iqtisodiyoti uchun korxonalar quyidagi imkoniyatlarni taqdim yaratib beradi:

- import tovarlari o'rnini bosuvchi mahsulotlarni ishlab chiqaradigan korxonalarni qurish;

- aholi uchun yangi ish o'rinlarini ochish;

- korxonalar ishlab chiqarishini kengaytirish va strategik rivojlanishini ta'minlovchi omil bo'lgan korxonalarning xususiy kapital hajmini oshiradi;

- korxonalarda ishlab chiqarish jarayoniga yangilangan texnika va texnologiyalar o'rnatiladi va buning natijada raqobatbardosh milliy mahsulotlar ishlab chiqariladi;

- korxonalarni xorijiy korxona va tashkilotlar bilan integratsiyasi amalga oshadi.

Shu o'rinda aytish mumkinki, investitsiyalar mamlakat iqtisodiyoti darajasida yoki korxona iqtisodiyoti darajasida ham iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Milliy ishlab chiqaruvchi korxonalar iqtisodiy faoliyatiga investitsiyalarni jalb etish uchun ma'lum bir chora-tadbirlarni bajarishlari zarur.

strategik istiqbolga ega bo'lgan biznes-rejaga ega bo'lishlari lozim;

ijobiy faoliyat yuritib kelayotgan bo'lishi investorlarni ishonchiga kira oladigan bo'lishi zarur;

korxona shaffof va ochiq faoliyat yuritishlari lozim. Buning uchun korxona buxgalteriya hisobi hujjatlari talab darajasida va korxona faoliyati bo'yicha yakuniy natijalar jamiyat a'zolariga ochiq e'lon qilinishi zarur.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, ta'kidlash joizki, investorlarning korxona iqtisodiyotiga kapital mablag'lari kiritishi ko'p jihatdan korxonalar reytingi yoki xo'jalik faoliyati natijalariga, balki mamlakatning siyosiy barqarorligi va davlat tomonidan olib borilayotgan siyosatiga ham bog'liq. Investorlar korxonalarga kapital mablag'larini yo'naltirish uchun eng barqaror korxonalar faoliyatini tanlaydilar. Shuning uchun barcha korxonalar imkon qadar investitsion riskni kamaytirishga oid ishlarni bajarishga harakat qiladilar. Xorijiy korxonalar kabi bizning mamlakatimizda ham korxonalar investitsiya muhitining jozibadorligini oshirish uchun ma'lum bir chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Shu bilan korxonalar o'z faoliyatiga zarur bo'lgan investitsiyalarni jalb qilish uchun mamlakatda investorlarga munosib shart-sharoitlar yaratishda quyidagi omillar muhim ahamiyat kasb etadi:

- investorlar uchun mamlakatdagi siyosiy barqarorlik;

- mulk to'g'risida qonunchilikning shakllanganligi;

- iqtisodiyotda investitsiya jarayonlari uchun infratuzilmaning yaratilganligi;

- mamlakatning qulay geografik joylashuvi;

- ishlab chiqarishni rivojlantirishi va mamlakatning mineral-xomashyo resurslariga boyligi;

- yuqori malakaga ega kadrlarning mavjudligi;

- ichki bozorni yetarli darajada kengligi.

Investorlar uchun berilgan imtiyozlar va moliyaviy rag'batlantirishlar investitsiyaviy jozibadorlikning muhim omili hisoblanadi. Bu imkoniyatlarni

yaratilganligi esa to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni ishlab chiqarish sohasida, xususan, eksport salohiyati yuqori bo'lgan korxonalarga yo'naltirilishini ta'minlaydi.

Investitsiyalarni korxonalarga jalb qilishning muhim yo'nalishlaridan biri — mamlakatimizda maxsus iqtisodiy zonalarini shakllantirish hisoblanadi. Mamlakatimizda Navoiy, Jizzax, Angren, G'ijduvon, Qo'qon, Urgut, Xazorasp erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etilib, ular bugungi kunda o'z faoliyatlarini samarali yuritishmoqda va ichki bozor uchun zaruriy mahsulotlar bilan ta'minlab kelmoqda.

Oxirgi ikki yilda mamlakatimiz iqtisodiyotiga yo'naltirilgan kapital investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari hajmi va uning tarkibidagi o'zgarishlarga e'tiborimizni qaratsak, unda investitsiyalar hajmining keskin ortganligini va tarkibi sifat jihatidan yaxshilanganligini ko'rishimiz mumkin.

2023 yil ma'lumotlari bo'yicha asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar hajmi 2022 yilga nisbatan o'sish sur'ati 118,1 foizga ko'payib, 107333,0 mlrd so'mni tashkil etdi. Moliyalashtirish manbalari bo'yicha olganda korxonalar va aholi mablag'lari 2018 yilda 39,3 % ni, 2017 yilda 43,9 % ni, O'zbekiston Respublikasi kafolati ostidagi kredit mablag'lari 2022 yilda 6,5% ni, 2023 yilda 15,5 % ni tashkil etgan. Davlat byudjeti mablag'lari, korxonalar va aholi mablag'lari, to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiya va kreditlar mablag'lari hajmi kamaygan bo'lsa, boshqa ko'rsatkichlar esa o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan.

1-jadval

Asosiy kapitalga investitsiyalarning moliyalashtirish manbalari bo'yicha taqsimlanishi (foizda)

№	Moliyalashtirish manbalari	2022 yil	2023 yil
1	Davlat byudjeti mablag'lari	5,5	3,8
2	Byudjetdan tashqari jamg'arma mablag'lari	3,9	5,1
3	Bolalar sportini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari	0,3	0,3
4	Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'lari	8,5	7,4
5	O'zbekiston Respublikasi kafolati ostidagi kredit mablag'lari	6,5	15,5
6	Korxonalar mablag'lari	29,4	28
7	Aholi mablag'lari	14,5	11,3
8	To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiya va kreditlar mablag'lari	20,4	13,7
9	Tijorat banklari kreditlari va boshqa qarz mablag'lari	11,0	14,9

Aytish joizki, korxonalar iqtisodiyotining rivojlanishini ta'minlashda investitsiyalar salmog'ining sezilarli miqdorga ega bo'lishi ijobiy holat bo'lib hisoblanadi. 2023 yil ma'lumotlariga asosan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar salmog'i YAIM ga nisbatan – 26,3 % ni tashkil etib, 2022 yilning mos davridagi ko'rsatkichiga nisbatan 3,7 % punktga ko'paydi. Korxonalar iqtisodiy rivojlanish borasida o'zining strategik maqsadlarni amalga oshirish uchun investitsiyalar jalb qilish hajmini oshirishi lozim bo'ladi. Buning uchun, birinchidan, investitsiyalarni jalb qilish bilan bog'liq korxonada amal qiluvchi mavjud mexanizmni takomillashtirish, ikkinchidan, korxonada mahsulot ishlab chiqarish sifati va hajmini oshirib ichki va tashqi bozorga kirib borishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ko‘rinib turibdiki, investitsiya mablag‘larini yanada jadal jalb qilish mexanizmini takomillashtirish bilan bog‘liq bosqichni bosib o‘tishni taqozo etadi, ya’ni, birmuncha vaqtni talab qiladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, yuqoridagi masalalarning ijobiy hal etilishi, korxonalar faoliyatiga yo‘naltirilgan investitsiyalar hajmining ortishiga, barqaror iqtisodiy o‘sishni ta‘minlashga, pirovardida korxonalarning moliyaviy yuksaltirishga, xalqimiz farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF-4947-sonli “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar Strategiyasi to‘g‘risida” gi Farmoni.

2.Адам Смит Исследование о природе и причинах богатства народов / М.: Изд.:Эксмо, 2017 год;

3.Милл, Дж. С. Основы политической экономии и некоторые аспекты их приложения к социальной философии. Т.1/ Дж. С. Милл. - М.:Прогресс, 1980-1981. - 148 с.; Макроэкономика: учебник для вузов

4.Л.П.Кураков, М.В.Игнатов, А.В.Тимирязова и др.; под общ. ред. Л.П.Куракова. – М.: Изд-во ИАЭП, 2017. – 63 с.; Бем-Баверк, О. Основы теории ценности хозяйственных благ.Австрийская школа политической экономии / О.Бем-Баверк. — М.: Экономика, 1992.-328 с.

5. Мусаева Ш.А. Маркетинг тадқиқотлари. Дарслик «STAR-SEL» МЧЖ нашриёт ва ижодий бўлими. Самарқанд-2023

6.Мусаева Ш.А. Интеграллаштирилган маркетинг коммуникацияси ўқув қўлланма «Маҳорат» нашриёти, Самарқанд – 2022

7. Мусаева Ш.А., Усмонова Д.И. Инновацион маркетинг «TURON EDITION» 2021 йил учун ўқув қўлланма.